

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **A., s.r.o.**, so sídlom v P., IČO: X., zastúpenej JUDr. M. B., advokátom v K., proti žalovanému **JUDr. M. H.**, advokátovi v B., zastúpeného JUDr. V. B., advokátom v K., za účasti vedľajšieho účastníka na strane žalovaného **K., a.s. V.**, so sídlom v B., **o náhradu škody 1 177 933 Eur s príslušenstvom**, vedenej na Okresnom súde Košice – okolie pod sp. zn. 9 C 19/2009, o dovolaní žalobkyne proti uzneseniu Krajského súdu v Košiciach z 30. apríla 2012, sp. zn. 3 Co 97/2012, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesenie Krajského súdu v Košiciach z 30. apríla 2012 sp. zn. 3 Co 97/2012 a uznesenie Okresného súdu Košice – okolie z 24. januára 2012 č.k. 9 C 19/2009-241 **z r u š u j e** a vec vracia Okresnému súde Košice – okolie na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice – okolie na návrh žalovaného uznesením z 24. januára 2012 č.k. 9 C 19/2009-241 uložil žalobkyni povinnosť zložiť na účet súdu vedený v Štátnej pokladnici preddavok na trovy konania vo výške 58.896,65 Eur v lehote 30 dní a ďalším výrokom vyzval žalovaného JUDr. M. H., aby v rovnakej lehote zložil na rovnaký účet preddavok na trovy konania taktiež vo výške 58.896,65 Eur. Svoje rozhodnutie odôvodnil len návrhom žalovaného a citáciou ustanovenia § 141a ods. 1 O.s.p. Účastníkov poučil o možnosti podať odvolanie proti tomuto uzneseniu.

Na odvolanie žalobkyne Krajský súd v Košiciach, ako súd odvolací, uznesením z 30. apríla 2012 sp. zn. 3 Co 97/2012 odvolanie žalobkyne proti výroku o jej povinnosti zložiť preddavok na trovy konania odmietol s poukazom na nesprávne poučenie súdom prvého stupňa o možnosti podať odvolanie proti tomuto uzneseniu a s poukazom na ustanovenie § 202 ods. 3 písm. q/ O.s.p., podľa ktorého odvolanie proti uzneseniu, ktorým

sa rozhodlo o povinnosti zložiť preddavok na trovy konania podľa § 141a O.s.p., nie je prípustné.

Proti tomuto uzneseniu krajského súdu podala včas dovolanie žalobkyňa. Navrhla, aby dovolací súd uznesenie odvolacieho súdu a tiež uznesenie súdu prvého stupňa zrušil a vec vrátil Krajskému súdu v Košiciach (?) na ďalšie konanie. Prípustnosť dovolania vyvodila z ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p., pretože postupom súdu jej bola odňatá možnosť konať pred súdom. Odňatie možnosti konať pred súdom bolo podľa dovolateľky potrebné vidieť v tom, že v dôsledku uloženej jej povinnosti jej bolo zabránené v prístupe k súdu. Uviedla, že postupom súdov pri použití „nie obvyklého“ procesného ustanovenia, došlo k jeho nesprávne výkladu. V odôvodnení dovolania podrobne rozobrala, aký úmysel zákonodarca sledoval ustanovením § 141a O.s.p., pričom poukázala aj na dôvody uvedené vo svojom odvolaní proti uzneseniu súdu prvého stupňa, s ktorými sa odvolací súd vôbec nevysporiadal a s jej argumentáciou sa s odkazom na procesné ustanovenie vôbec nezaoberal. Uviedla, že spôsob rozhodnutia odvolacím súdom zavádza do právneho poriadku nový prvok – majetkové kritérium účastníka konania v prístupe k súdu. Posudzujúc dovolanie podľa jeho obsahu (§ 41 ods. 2 O.s.p.), dovolateľka namietala tiež nesprávne právne posúdenie veci súdmi nižších stupňov (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.).

Žalovaný ani vedľajší účastník nevyužili právo vyjadriť sa k dovolaniu žalobkyne.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpená advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. a O.s.p.) skúmal najskôr, či tento opravný prostriedok smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému ho zákon pripúšťa.

Podľa § 236 ods. 1 O.s.p., dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa.

V prejednávanej veci odvolací súd rozhodol uznesením. Pokiaľ dovolanie smeruje proti rozhodnutiu odvolacieho súdu vydanému v tejto procesnej forme, je tento opravný prostriedok prípustný, ak smeruje proti zmeňujúcemu uzneseniu odvolacieho súdu (§ 239 ods. 1 písm. a/ O.s.p.) alebo uzneseniu, ktorým odvolací súd rozhodoval vo veci postúpenia

návrhu Súdnemu dvoru Európskych spoločenstiev [§ 109 ods. 1 písm. c/] na zaujatie stanoviska (§ 239 ods. 1 písm. b/ O.s.p.) alebo potvrdzujúcemu uzneseniu, vo výroku ktorého odvolací súd vyslovil, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu (§ 239 ods. 2 písm. a/ O.s.p.), alebo ak ním bolo potvrdené buď uznesenie súdu prvého stupňa o návrhu na zastavenie výkonu rozhodnutia na podklade cudzozemského rozhodnutia (§ 239 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) alebo uznesenie o uznaní (neuznaní) cudzieho rozhodnutia alebo jeho vyhlásenie za vykonateľné (nevykonateľné) na území Slovenskej republiky (§ 239 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Prípustnosť dovolania žalobkyne z týchto ustanovení nemožno vyvodiť.

S prihliadnutím na zákonnú povinnosť (§ 242 ods. 1 O.s.p.) skúmať vždy, či dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou zo závažných procesných väd vedúcich k vydaniu tzv. zmätočného rozhodnutia, ktoré zistenie by viedlo k záveru, že dovolanie je prípustné bez ohľadu na procesnú formu rozhodnutia odvolacieho súdu a spôsob jeho rozhodnutia, neobmedzil sa odvolací súd len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 239 O.s.p., ale sa zaoberal aj otázkou, či konanie a rozhodnutie odvolacieho súdu nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 písm. a/ až g/ O.s.p. (t.j. či v danej veci nejde o prípad nedostatku právomoci súdu, nedostatku spôsobilosti účastníka, nedostatku riadneho zastúpenia procesne nespôsobilého účastníka, o prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, o prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať, o prípad nedostatku návrhu na začatie konania vo veciach, ktoré možno začať len na návrh, či o prípad rozhodovania vylúčeným sudcom alebo súdom nesprávne obsadeným).

Vady konania v zmysle § 237 písm. a/ až e/ a g/ O.s.p. neboli v dovolaní namietané a v dovolacom konaní nevyšli najavo. Prípustnosť dovolania preto z týchto ustanovení nemožno vyvodiť.

So zreteľom na obsah dovolania sa odvolací súd osobitne zamerl na posúdenie, či konanie nie je zaťažené vadou uvedenou v § 237 písm. f/ O.s.p.. V zmysle tohto ustanovenia je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa účastníkovi konania postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom. Odňatím možnosti konať pred súdom sa rozumie postup súdu, ktorým znemožnil účastníkovi konania

realizáciu jeho procesných práv (napr. právo zúčastniť sa na pojednávaní, vyjadrovať sa k veci, navrhovať dôkazy a pod.).

V zmysle konštantnej judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky má znaky odňatia možnosti pred súdom konať tiež procesný postup odvolacieho súdu, ktorý odmietne odvolanie bez splnenia podmienok uvedených v § 218 ods. 1 O.s.p. (R 23/1994).

Podstata znemožnenia realizácie procesných práv účastníka tu spočíva v odňatí možnosti domôcť sa zákonom predpísaným spôsobom (podaním odvolania) preskúmania vecnej správnosti odvolaním napadnutého rozhodnutia z dôvodu, ktorý má základ v opravnom prostriedku (konkrétne v tom, že odvolanie nemá predpísané náležitosti alebo bolo podané po uplynutí odvolacej lehoty alebo neoprávnenou osobou alebo proti rozhodnutiu, ktoré týmto opravným prostriedkom nemožno napadnúť). Pri tomto vadnom procesnom postupe sa odvolací súd bez zákonného podkladu odmietne zaoberať odvolaním, jeho opodstatnenosťou a v ňom uvádzanými odvolacími dôvodmi.

Dovolaiteľka v dovolaní o. i. uviedla, že súd prvého stupňa jej uložil na návrh žalovaného povinnosť zložiť preddavok na trovy konania bez toho, aby jej takýto návrh doručil.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Z ustanovenia čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky vyplýva, že každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov, v jeho prítomnosti, a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu a tomu zodpovedajúcu povinnosť súdu o veci konať. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami, ale aj povinnosťami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (viď nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. augusta 2001 II. ÚS 14/2001, z 13. novembra 2002 II. ÚS 132/02, z 5. apríla 2007 III. ÚS 171/2006).

Podľa § 1 O.s.p., Občiansky súdny poriadok upravuje postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov, ako aj výchova na zachovávanie zákonov, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam iných osôb.

V zmysle § 18 O.s.p. majú účastníci v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie a súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.

Z obsahu spisu vyplýva, že návrhom z 2. januára 2012 navrhol žalovaný uložiť žalobkyni povinnosť zložiť preddavok na trovy konania, v zmysle ustanovenia § 141a O.s.p., ktorý bol doručený Okresnému súdu Košice - okolie 3. januára 2012 v troch vyhotoveniach, pričom zo spisu vyplýva, že tento návrh nebol žalobkyni (ani vedľajšiemu účastníkovi – pozn. dovolacieho súdu) doručený, keď všetky exempláre tohto podania sa nachádzajú doteraz v spise a zo spisu vyplýva, že konajúci súd ani nedal dispozíciu na jeho doručenie účastníkom konania.

Právo účastníkov konania na doručenie procesných návrhov a vyjadrení ostatných účastníkov treba považovať za súčasť práva na spravodlivý proces. Nedoručenie návrhu alebo vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý proces. Keďže v danej veci návrh žalovaného na uloženie povinnosti žalobkyni zložiť preddavok na trovy konania podľa § 141a O.s.p. nebol žalobkyni doručený, pričom žalobkyňa túto skutočnosť v odvolaní proti uzneseniu súdu prvého stupňa z 24. januára 2012 č.k. 9 C 19/2009 namietla (por. č.l. 246 p.v.), ktorú skutočnosť však odvolací súd ponechal bez povšimnutia, treba konštatovať, že v tejto súvislosti nebolo možné odvolacie konanie (avšak ani konanie pred súdom prvého stupňa) považovať za spravodlivé.

Súčasťou práva na spravodlivý proces – bez ktorej nemožno hovoriť o súdnom procese – je zásada kontradiktórnosti konania (por. Barberà, Messegué a Jabardo proti Španielsku, rozsudok pléna, 6.12.1988, č. 10590/83, § 78). Toto právo znamená, že obom stranám konania musí byť daná možnosť zoznámiť sa so stanoviskami a dôkazmi predloženými súdu s cieľom ovplyvniť jeho rozhodnutie – či už protistranou alebo na konaní nezúčastneným subjektom, od ktorého si prípadne súd také vyjadrenie alebo dôkaz mohol vyžiadať – a vyjadriť sa k nim (por. Brandstetter proti Rakúsku, rozsudok, 28.8.1991, č. 11170/84, § 67, Lobo Machado proti Portugalsku, rozsudok veľkého senátu, 20.2.1996, č. 19075/91, § 33; Mantovanelli proti Francúzsku, rozsudok, 18.3.1997, č. 21497/93, § 33; Messier proti Francúzsku, rozsudok, 30.6.2011, č. 25041/07, § 53). Vzhľadom k tomu, že zmyslom čl. 6 ods. 1. Dohovoru je predovšetkým ochrana záujmov účastníkov konania a záujmu na riadnom výkone spravodlivosti, ESĽP poznamenal, že tu ide najmä o dôveru subjektov vo fungovanie súdneho systému a táto dôvera sa zakladá okrem iného na istote dotknutého účastníka, že mal možnosť vyjadriť sa ku všetkým písomnostiam v spise (por. Ziegler proti Švajčiarsku, rozsudok, 21.2.2002, č. 33499/96, § 38). Vnútroštátne právo musí zabezpečiť, že dotknutá strana bude vedieť o predložení konkrétneho návrhu a bude jej daná skutočná možnosť sa k nemu vyjadriť (por. Brandstetter, § 67).

Podľa § 141a ods. 1 vety prvej O.s.p., navrhovateľovi, u ktorého nie sú splnené predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 138 v celom rozsahu a ktorý uplatňuje právo na zaplatenie peňažnej sumy prevyšujúcej 400-násobok životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, **súd na návrh odporcu** uloží, aby v lehote nie dlhšej ako 60 dní zložil preddavok na trovy konania.

Vzhľadom k tomu, že o povinnosti zložiť preddavok na trovy konania podľa § 141a ods. 1 O.s.p. môže súd rozhodnúť len na návrh, je potrebné (per analogiam) vychádzať z ustanovenia § 79 ods. 4 O.s.p., podľa ktorého súd návrh doručí ostatným účastníkom do vlastných rúk.

Z uvedeného vyplýva, že bolo povinnosťou súdu prvého stupňa, aby pred svojím rozhodnutím o návrhu žalovaného podľa § 141a O.s.p., o ktorom rozhodoval bez nariadenia pojednávania, doručil tento návrh žalobkyni a poskytnúť jej možnosť vyjadriť sa k návrhu žalovaného na uloženie jej povinnosti zložiť preddavok na trovy konania.

Vážneho pochybenia, majúceho za následok odňatie možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.) sa však súd prvého stupňa dopustil aj tým, že nepostupoval v súlade s ustanovením § 141a ods. 1 O.s.p., keď povinnosť zložiť preddavok na trovy konania žalobkyni uložil bez toho, aby zisťoval, či žalobkyňa (ne)spĺňa predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 138 O.s.p. v celom rozsahu a to napriek tomu, že súd je v prvom rade povinný skúmať splnenie týchto predpokladov.

Z uznesenia súdu prvého stupňa vyplýva, že v danej veci formálne aplikoval ustanovenie § 141a ods. 1 O.s.p., avšak bez tohto, aby preskúmal a následne odôvodnil naplnenie všetkých jeho atribútov, resp. predpokladov jeho uplatnenia. Zo štruktúrálnej formulácie a obsahovej gradácie ustanovenia § 141a ods. 1 O.s.p. vyplýva podmienenosť jeho použitia iba v príčinnej súvislosti s preskúmaním dvoch základných predpokladov, ktoré musia byť kumulatívne naplnené, a to jednak preskúmaním predpokladu na oslobodenie od súdnych poplatkov v zmysle § 138 O.s.p. a jednak aj preskúmaním výšky žalovaného nároku vzhľadom na sumu životného minima. Aj Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom náleze zo 6. júna 2012 I. ÚS 112/2012 vyslovil, že až faktickým (nie iba formálnym) preskúmaním uvedených predpokladov na strane dotknutého účastníka konania môže rezultovať záver o splnení predpokladov na uloženie povinnosti tomuto účastníkovi konania spočívajúcej v nutnosti zložiť preddavok na trovy konania, avšak pri rešpektovaní princípu proporcionality, ktorý vyžaduje, aby zásahy do majetkových práv účastníka konania boli minimalizované na najnižšiu možnú rozumnú mieru, ktorou by vždy mala byť odhadnutá výška budúceho priznaného nároku v rámci náhrady trov konania. Opačný postup považoval ústavný súd za svojvoľný, rozhodnutie za arbitrárne a z ústavného hľadiska za neudržateľné, čo považoval za porušenie práva na spravodlivé súdne konanie zaručené čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

V danom prípade sa okresný súd vôbec nevysporiadal a ani neskúmal aktuálne majetkové pomery žalobkyne majúce podstatný vplyv na jej uloženú povinnosť zložiť preddavok na trovy konania. Rozhodnutie okresného súdu bolo vydané bez akéhokoľvek reálneho skutkového zistenia o majetkových pomeroch žalobkyne.

Právo na prístup k súdu, hoci nie je absolútne, musí byť efektívne a ani súdy nesmú toto právo obmedzovať či redukovať spôsobom porušujúcim jeho samotnú podstatu. Okresný súd uložil žalobkyni zaplatiť sumu 58.896,65 Eur ako preddavok na trovy konania (okrem

zaplatenia súdneho poplatku vo výške 16.596,50 Eur), pričom vôbec nezisťoval, či týmto spôsobom neobmedzil žalobkyni právo na prístup k súdu (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Keďže súd prvého stupňa v zmysle vyššie uvedených zásad nepostupoval, pričom odvolací súd túto skutočnosť ponechal celkom bez povšimnutia, dovolací súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva dovolateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (viď aj nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 335/06), v dôsledku čoho bola dovolateľke odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Procesná vada podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p. zakladá prípustnosť dovolania a je zároveň tiež dôvodom, pre ktorý musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou nemôže byť považované za správne. Preto Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnuté uznesenie odvolacieho súdu, ale tiež uznesenie súdu prvého stupňa zrušil a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1, 3 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. júna 2013

JUDr. Eva S a k á l o v á, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková